

Tiedettä vai ideologiaa

Paavo Okko

Sixten Korkman,
Väärää talouspolitiikka. Talouden kriisit ja opilliset kiistat,
Otava 2015, 247 sivua.

Aalto-yliopiston kauppakorkeakoulun professorina nykyisin toimiva Sixten Korkman on tarttunut suuriin ja ratkaisemattomiin talouspolitiikan kysymyksiin. Hän haluaa tulkita, miksi talouspolitiikasta ollaan jatkuvasti eri mieltä. Kysymykset näyttävät olevan ikuisia mutta vastaukset hämmentävän epävarmoja. Kirjan otsikko mukailee presidentti Mauno Koiviston aikoinaan huomiota herättänyttä tulkintaa kaikesta politiikasta (Koivisto, *Väärää politiikkaa*, 1978). Sehän on tuomittu olemaan enemmän tai vähemmän väärää jo senkin takia, ettei koskaan saada kiistatta selville, mitä politiikka oli lopulta vaikuttanut kehitykseen. Koska yhteiskunnassa ei voi järjestää täysin kontrolloitua klassista koetta, kontrafaktuaalisuuden ongelma estää politiikan erillisvaikutuksen eksaktin osoittamisen. Nykyekonometria auttaa tässä kyllä huomattavasti.

Voidakseen lisätä ymmärrystä, miksi talouspoliittiset suositukset voivat olla aivan vastakkaisiakin, Korkman ottaa avuksi talousopin tai taloudellisen doktriinin käsitteen. Sillä hän tarkoittaa teoriapohjaista mutta arvosidonnais-

ta ajattelutapaa talouspolitiikan roolista. Talousoppi on ideologian kaltainen. Siksi eri talousoppien politiikkasuositukset ovat erilaisia. Talouspolitiikan eettistä perustaa pohtiessaan Korkman lähtee antiikin filosofiasta saakka. Kirja haluaa olla kuitenkin ajankohtainen. Kirja on myös varsin henkilökohtainen puheenvuoro Suomen ja euroalueen taluskriisiin ja talouspolitiikkaan. Sixten Korkman oli aluksi akateeminen tutkija ja sitten valtiovarainministeriössä sekä myöhemmin EU:n Ecofin-neuvostossa sellaisessa asemassa, että hänellä on ekonomistinäkemyksen lisäksi paljon kiinnostavaa muisteltavaa.

Taloustiede ja sen mukana talousopit kehittyvät – jos ovat kehittyäkseen – joutuessaan reaali maailman järjestämään testiin. Lamat ja kriisit haastavat talouspolitiikan, koska niiden syntyminen voidaan aina panna talouspolitiikan epäonnistumisen syyksi. Niinpä Korkman pääsee soveltamaan tulkintamalliaan aivan ajankohtaiseen aineistoon. Globaali finanssikriisi ja euroalueen velkakriisi sekä Suomen oma taluskriisi antavat oivan mahdollisuuden

Paavo Okko (paavo.okko@utu.fi) on Turun yliopiston kauppakorkeakoulun professori emeritus.

esimerkkien hakemiseen läheltä meitä. Nykyisen hallituksen talouspolitiikasta Korkman on puhunut paljon julkisuudessakin, mutta kirjassa pääsee muotoilemaan argumentaation kattavammin.

Kirjan alkuluvuissa pohditaan talouspolitiikan luonnetta (tiedettä vai ideologiaa) ja sen eettistä perustaa. Korkman pystyy pitämään lukijan hereillä myös pohtiessaan hyvää elämää, tasa-arvoa, onnellisuutta tai talouskasvua ja bkt:n sitkeää pysymistä talouspolitiikan keskeisenä tavoitteena. Siinä asiassa korostaisin, että vaikka bkt:n kasvu ei olekaan aina paras tie hyvinvointiin, sen lasku lisää pahoinvointia.

Seuraavissa luvuissa esitellään ne kaksi talousoppia, joiden valossa talouspolitiikkaa ja siihen sisältyviä opillisia kiistoja kirjassa tarkastellaan. Ei ole yllättävää, että ne ovat *klassinen (ja uusklassinen) talousoppi* sekä *keynesiläinen talousoppi*. Markkinoihin luottavat klassinen ja uusklassinen taloustiede olivat valtavirtauksena, kun 1930-luvun lama iski ja testasi valitsevaa talousoppia. John Maynard Keynes kehitti oman yleisen teoriansa selittämään, miten vajaatyöllisyystasapainoon jämähtänyt talous saadaan finanssipolitiikan avulla taas nousuun. Keynesiläisyys uudisti taloustiedettä niin merkittävästi, että se synnytti myös oman talousopin, jolla on nytkin otollinen tilaisuus tarjota kysynnän elvytystä ongelmien ratkaisuksi. Klassisen ajattelun asema on kuitenkin pysynyt hallitsevampana. Molemmat talousopit ovat kehittyneet paljon, mutta edelleen nämä kaksi perinnettä ovat tunnistettavissa toisistaan erotuvina oppeina.

Kahdessa talousopissa on toki päällekkäisyyttäkin. Talousnobelisti Paul Samuelson rakensi uusklassista synteisiä, jossa lyhyen tähtäyksen makrotasapaino tuotettiin keynesiläisyydellä. Toisaalta talousoppeihin liittyvät arvosi-

donnaiset osat erottavat klassisen opin ja keynesiläisyyden melko hyvin – jopa vahvemmin kuin Keynes itse ilmeisesti tarkoittikaan. Keynesin teoria syntyi vastaväitteenä klassisen taloustieteen näkemykselle laman vaatimasta talouspolitiikasta, mutta se ei ollut niin vahvasti markkinatalouden vastainen kuin monet keynesiläiset näyttävät nyt olevan.

Suomen talouspolitiikan pitkässä linjassa talousoppien dominanssin asemesta näkyy pragmaattisuus. Jostakin talousopillisesta ajattelusta oli tosin lähtöisin sekin, että sotien jälkeen uskottiin investointien ja valtionyhtiöiden avulla päästävän parhaiten kasvuun. Korkean investointiasteen takia rahoitus koettiin pullonkaulaksi ja rahoituspääomien puutetta valitettiin. Suhdannepolitiikka jäi valtion kassan hoitamisen varjoon. Tilanne oli erikoinen, koska valtion juoksevassa taloudessa oli reilu ylijäämä ja velka-aste alhainen, mutta valtiota vaivasi rahan puute. Presidentti Paasikivellekin talouspolitiikka näyttää olleen paljolti tulojen ja menojen yhtensovittamista. Kun se oli taas kerran epäonnistunut, presidentti tuskastui: ”Taloudelliset asiat eivät vaadi mitään neroutta, mutta järkevää ajattelua ja lujaa johtoa. Sitä täytyy meillä olla saatavissa.” (*Paasikiven päiväkirjat II*, 5.3.1954).

Olisin odottanut Korkmanin mainitsevan oppi-isänsä Jouko Paunion panoksen kokonaistaloudellisen suunnittelun edistämiseksi talouspolitiikassa (Paunion johtama Talousneuvoston työryhmä 1968). Talouspolitiikan luonne ei siitä tosin paljoa kuitenkaan muuttunut. Suuret ratkaisut liittyivät edelleen kilpailukyyn pelastamiseen devalvaatioilla ja pyrkimykseen torjua kilpailukyyn menetykset jo ennakkoon tulopolitiikalla. Korkman on tietysti sopiva muistelemaan devalvaatiosykliä, jota taloustieteilijänä on tutkinut. Maailman muut-

tuessa Suomenkin talouspolitiikalta vaadittiin 1980-luvulla uudenlaisia ratkaisuja. Silloinkin sorruttiin väärään politiikkaan. Myöhemmin syntynyt lama on antanut näihin saakka aihetta pohtia, olisiko selvitty paremmin, jos olisi ollut ”järkevää ajattelua ja lujaa johtoa”. Ehkä sitä johtoa oli sittenkin jopa nykyistä enemmän.

Suomen talouspolitiikka ja 1990-luvun lama on kirjan kiinnostavia jaksoja, koska kirjoittaja oli niin läheltä kehitystä seuraamassa ja virkamiehenä valmistelemassa politiikkaa. Laman syyksi Korkmanista kelpaa edelleen jo 1990-luvulla tiivistetty: huonoa pankkitoimintaa, huonoa talouspolitiikkaa ja huonoa tururia. Kirjan teemaan sopien talouspolitiikka oli suurin syyllinen. Pääomaliikkeet vapautettiin, mutta kiinteästä valuuttakurssista pidettiin kiinni, eikä muutakaan institutionaalista ympäristöä järjestetty yhteensopivaksi. Osansa saa myös pankkien onnistunut lobbaus pankkisääntelyn kehittämistä vastaan. Pankkeja voisi moittia myös siitä, että kilpailun vapautuessa niiden olisi pitänyt vaatia itseltään entistä parempaa luottoriskien hallintaa. Olisi pitänyt muistaa, että antolainaus ei ole rahan myymistä vaan epävarmojen saatavien ostamista.

Lamasta toipuminen lähti liikkeelle pakko-devalvaation ja kelluvaan valuuttaan siirtymisen jälkeen. Valtiontalouden leikkauksien määräästä ja tahdistä keskusteltiin, mutta tiukempi linja voitti. Korkmanin mielestä viimeistään 1994 olisi ollut syytä tarkistaa linjaa ja lieventää kontraktiivisuuden astetta. Leikatessakin jätettiin tilaa tutkimus- ja kehitystoiminnan lisäämiselle. Kun Nokia yllätti positiivisesti, syntyi vaikutelma, että politiikka onnistui hyvin. Siihenkin Korkman esittää kuitenkin epäilyn. Nokian syntyyn vaikutti ratkaisevasti sopivan säännöstelemätön toimintaympäristö. Maan T&K-panos lähti Nokian ansiosta sitten ko-

vaan nousuun, niin kuin koko talouskin. Pohdittavaksi jää, mikä oli sitten syy ja mikä seuramus.

Globaali finanssikriisi näyttäytyy tässä kehikossa odotetulta seuraukselta sille, että valitseva talousoppi tuntee saaneensa asiat lopulliseen järjestykseen ja kuvittelee pystyvänsä ohjaamaan taloutta epäilijöistä välittämättä. Kun Yhdysvalloissakin elettiin monia vuosia ilman merkittäviä suhdannehäiriöitä, uskottiin vihdoin homman olevan hanskassa. Kaikki vahvisti klassisen talusopin näkemystä, että markkinat pyrkivät vakauteen, varsinkin talouspolitiikalla tuettuna. Moni muukin kuin Alan Greenspan uskoi näkymättömän käden toimivan myös rahoitusmarkkinoilla, vaikka teoriasta löytyi paljon tukea päinvastaisellekin johtopäätökselle. Varmuuden tunnetta lisäsi vielä se, että oli kehitelty aivan uusia välineitä riskienhallintaan. Mitään suurta maltillistumista (*Great Moderation*) ei ollut kuitenkaan tapahtunut. Riskisuojan myyjät itse osoittautuivat pahimmiksi riskien lähteiksi, kun kaikki osapuolet joutuivat samaan aikaan systeemisen riskin kouriin. Reaalimaailma testasi taas talusoppia. Yhdysvaltojen selviytyminen finanssikriisistä voidaan kuitenkin tulkita Korkmanin mukaan talouspolitiikan torjuntavoitoksi. Siihen tarvittiin apua myös keynesiläisestä perinteestä. Onkin hyvä muistaa, että USA:n keskuspankin johdossa oli kriisiä torjuttaessa 1930-luvun lamaa tutkinut taloustieteilijä. Jotakin oli kuitenkin opittu historiasta.

Lukijoita kiinnostaa, miten Korkman tulkitsee Maastricht-oppia ja kriisiytyntä eurohanketta. Hänestä se perustui näkemykseen, että klassinen talusoppi on luotettava opas. Kaikkea tarjolla ollutta klassista oppia ei kuitenkaan käytetty. Klassisesta talusopista nouseva tarve valuuttakurssijoustavuuteen sai ekonomistit

Euroopassa ja erityisesti USA:ssa epäilemään hanketta. Monen mielestä optimaalisen valuutta-alueen teoria olisi pitänyt nostaa vahvempaan rooliin. Hanke oli enemmän politiikkaa kuin taloutta, ja silloinen integraatiopoliittinen dynamiikka vei sen maaliin saakka, eikä se pitänyt kiinni omista säännöistäänkään. Korkman lainaa omaa kirjoitustaan vuodelta 1994, jossa hän pitää Suomen osallistumista euroon ”kovin ongelmallisena”. Brysselissä hänen tehtävänsä ministerineuvoston talouspoliittisen osaston pääjohtajana ei jättänyt paljon varaa epäillä hankkeen järjestyttävyyttä ainakaan julkisuudessa. Kuuntelin hänen sujuvia esityksiään monta kertaa Brysselissä vuosina 1996–1997.

Nykytilanteessa on helppo päätyä toteamaan, että rahaliitto oli ”uljas hyppy tuntemattomaan” ja ainakin Suomen olisi ollut parempi jäädä ulos. Siitä ei Korkmanin mukaan kuitenkaan seuraa sitä, että Suomen kannattaisi nyt ryhtyä hankkiutumaan eroon eurosta. Liian helposti nyt ajatellaan, että ilman euroa kaikki olennaiset nykyaikaiset ongelmat olisivat poissa. Samoin joskus tulkitaan väärin Suomen ja Ruotsin talouskehityksen eron johtuvan pääosin valuutasta. Emme tule koskaan tarkkaan tietämään, mitä olisi tapahtunut ilman euroa.

Jäin kaipaamaan Korkmanin näkemystä siitä yksityiskohdasta, miksi jäsenvaltioiden velkapaperien korkojen eriytyminen jäi niin vähäiseksi. Maastricht-ehdot nähtiin epäuskottaviksi, mutta ekonomistit odottivat markkinakurin (korkojen eriytyminen) tulevan apuun, koska periaatteena oli *no bailout* (kaveria ei auteta). Eikö eriytyminen olisi voinut tukea mm. pankkien vakavaraisuussäätelyssä ja keskuspankkirahoituksen ehdoissa? On helppo yhtyä Korkmanin näkemukseen, että rahaliiton tulevaisuus näyttää hyvin synkältä: parasta pelastusta eli liittovaltiota ei tule ja ilman sitä syntyy jatkos-

sakin ongelmia, joiden hoitamiseen ei ole vielä riittäviä välineitä.

Lopuksi kysytään, menivätkö talousopit uusiksi ja mitä on opittu. Korkman tekee myös eräänlaisen talouspoliittisen uskontunnustuksen vastaamalla kysymyksiinsä, mitä mieltä olen talouspolitiikasta. Samalla tulee näkemys Suomen talouspolitiikan nykyongelmiin, mm. eikö todellakaan voi elvyttää enempää. Vastaus näyttää olevan, että pienen avotalouden mahdollisuudet elvyttämiseen ovat rajatut, eikä suurin ongelma nykyisessä talouspolitiikassa ole sen julkilausuttu linja vaan kykenemättömyys rakenteellisiin uudistuksiin.

Talousopit osoittautuvat sitkeähenkiseksi, niissä on ideologian ominaisuuksia. Rahoitusmarkkinoiden ja euroalueen sääntelyä on kehitetty, mutta talouspolitiikan ajatuskehikkona on edelleen pitkälti ns. uusklassinen synteesi, tosin paranneltuna versiona. Sitä edustaa myös Korkmanin näkemys talouspolitiikan luonteesta ja sisällöstä. Näkemyksessä on kymmenen mielipidettä, jotka ovat hänen mielestään hyviä aineksia rakentaa talouspoliittisia kompromisseja. Vaikka hän tunnustaa olevansa ”valtavirtauksen keskittien kulkija”, hänen mukaan pitää kuitenkin aina olla valmiutta kyseenalaistaa vallitsevia totuuksia ja uudistaa talouspolitiikkaa. Vain niin voi turvata, että talouspolitiikka on mahdollisimman vähän väärää.

Kirjaa sopii sekä ekonomisteille että taloudesta kiinnostuneille maallikoille. Ekonomisteille se tarjoaa oppihistorian kertausta ja ajattelun avartamista normaalitieteellisen aherruksen keskellä. Vanhemmalle taloustieteilijälle siinä on monta tuttua kohtaa, joita tekisi mieli muistella pitempäänkin. Maallikolle se kertoo, kuinka suurien asioiden kanssa taloustiede painii ja miksi on kohtuutonta vaatia, että talous-

tiede voisi tarjota aina oikeat lääkkeet kaikkiin vaivoihin. Kaikille lukijoille on varmasti kiinnostavaa nähdä, mitä akateemisena tutkijana sekä korkean tason talouspolitiikan valmisteli-

jana Suomessa sekä EU:ssa toiminut selväsanainen mies sanoo talouspolitiikasta seurattuaan sitä tiiviisti jo kymmeniä vuosia. □